

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **«Шкільний театр як засіб формування комунікативної
компетентності молодших школярів»**

Студентки: 2 курсу, МБПДЗ групи
Освітньої програми:
Початкова освіта. Психологія.
Спеціальності 013 Початкова освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Солецької Олени Петрівни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
доцент Казьмірчук Наталя Степанівна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Театр у початковій школі: історія розвитку.....	8
1.2. Сутність ключової комунікативної компетентності в сучасному контексті.....	15
1.2. Театральне мистецтво як засіб реалізації Державного стандарту початкової школи.....	27
1.3. Стан сформованості комунікативної компетентності учнів початкової школи (за результатами констатувального експерименту).....	34
РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ШКІЛЬНОГО ТЕАТРУ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	43
2.1. Педагогічні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами театралізованої діяльності.....	43
2.2. Інноваційні театралізовані ігри та вправи для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.....	50
2.3. Методичні основи роботи шкільного театру.....	62
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

У сучасних нормативних документах, що регулюють процес освіти, зокрема в Концепції Нової української школи та Державному стандарті початкової освіти, підкреслюється важливість формування в учнів компетентностей для життя, серед яких чільне місце посідає «Спілкування державною мовою», що передбачає здатність усвідомлено використовувати мовні засоби для усного і писемного «ефективного спілкування» [10, с. 15]. І це не випадково, оскільки комунікативні навички в усьому світі розглядаються як гнучкі (soft skills), необхідні для успішної реалізації особистості в XXI столітті. Як переконують зарубіжні дослідження, вони складають основу інших гнучких навичок [41, с. 9]. Тому, за нашим переконанням, комунікативна компетентність є не просто ключовою, а й виступає основою для формування всіх інших компетентностей, а також soft skills.

Це підтверджують і закордонні дослідження, зокрема компанія Microsoft провела дослідження, де на вершині списку для ТОП 60 найоплачуваніших професій опинились ораторські та комунікативні здібності, володіння офісними програмами, створення презентацій, менеджмент проектів і високий рівень самоорганізації. Forbes вважає найголовнішими комунікативну компетентність, креативність, написання якісних текстів, досвід роботи у команді, базові комп'ютерні знання та здатність до «ре-інжинірингу» – готовність робити звичні речі в новий спосіб. Німецька хвиля відзначає комунікативні та управлінські таланти: ораторське мистецтво, вміння переконувати, лідирувати, управляти, робити презентації [36, с.24].

Проблема формування комунікативної компетентності не є новою (Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Леонт'єв; В. Бадер, А. Богуш, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Т. Донченко, І. Зимня, Т. Ладиженська, М. Львов, М.Пентилюк та ін.), проте не втрачає своєї актуальності та навіть набуває нового розвитку. Нині вона перебуває в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних науковців (О. Васильєва [3], М. Вашуленко [4], Ю. Вторнікова [5], Ю. Жуков [12], З. Залібовська-Ільницька [13], О. Ліба [39], Л. Пегровська [12], К. Пономарьова

[25], Н. Соняк [33], О. Хома [39], В. Burleson [41], C.Leung [44], SJ. Savignon [45] та інші). Причому лінгводидакти початкової освіти М. Вашуленко, К. Пономарьова вказують на сприятливість вікового періоду 6-10 років для формування комунікативної компетентності учнів [25].

Формуванню комунікативних навичок, на нашу думку, сприяє використання у початковій школі театралізованої діяльності. Театр – це органічний синтез мистецтв, що поєднує в собі музику, танець, живопис, риторичку, акторську майстерність. О. Олійник вважає, що театр – це мистецтво дійства, яке притаманне всім видам і жанрам колективної творчості, бо над виставою працює великий колектив – режисер, художник, композитор, актор, гример, костюмер тощо [9, с. 14]. І. Барановська переконує, що театралізована діяльність – це художня діяльність, що пов'язана зі сприйманням творів театрального мистецтва і відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів, є одним із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини. Водночас, вона виступає як специфічний вид дитячої активності, один із найулюбленіших видів творчості [1, с. 22].

З театральною діяльністю тісно пов'язано і вдосконалення мови, оскільки в процесі роботи над виразністю реплік персонажів, власних висловів, непомітно активізується словник дитини, удосконалюється звукова культура мови, інтонаційний лад. Нова роль, особливо діалог персонажів, ставить молодшого школяра перед необхідністю ясно, чітко, зрозуміло висловлюватися. У дитини поліпшується діалогічне мовлення, граматична будова, активно розвивається та поповнюється словник. Беручи участь в театралізованій діяльності, учні знайомляться з навколишнім світом у всьому його різноманітті, через образи, фарби, звуки. Правильно поставлені питання примушують їх думати, аналізувати, робити висновки і узагальнення, сприяють розвитку розумових здібностей. Любов до театру стає яскравим спогадом дитинства, відчуттям свята, проведеного разом з однолітками, батьками і педагогами у незвичайному казковому світі.

На думку В.Сілівона [3], шкільний театр не тільки розважає учнів, але й естетично виховує, сприяючи вмінню співпереживати, створюючи відповідний емоційний настрій та підвищує впевненість у собі. Спілкуючись в шкільному театрі, учні вчаться бути толерантними до однолітків, стриманими та зібраними. Театр формує в учнів цілеспрямованість, зібраність, взаємодопомогу. Театральні імпровізації сприяють умінню реалізувати свій потенціал.

Н.Карпинська [4] особливо відзначала вплив театралізованих вистав на розвиток виразності й образності мови молодших школярів, що проявляється в здатності до естетичного сприйняття мистецтва художнього слова, вмінні розрізняти інтонацію та особливості мовних зворотів. Для виконання ролі учень має володіти різноманітними виразними засобами (мімікою, жестами, виразною мовою).

Аналізуючи передовий педагогічний досвід залучення молодших школярів до театралізованої діяльності, можемо констатувати, що у початковій школі використовується несистемно, а скоріш стихійно. За такого підходу очікувати ефективного результату у формуванні комунікативної компетентності учнів не можна. Це і сприяло вибору теми нашого дослідження: *«Шкільний театр як засіб формування комунікативної компетентності молодших школярів»*.

Об'єкт дослідження – процес формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами театралізованої діяльності.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами театралізованої діяльності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження.

2. Дослідити рівень сформованості комунікативної компетентності молодших школярів і стан впровадження театралізованої діяльності у практиці початкової школи.

3. Виокремити та теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами театралізованої діяльності.

4. Розробити програму шкільного театрального гуртка.

Методи дослідження:

- *теоретичні* – аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми, класифікація та систематизація теоретичних і дослідницьких даних;
- *емпіричні* – педагогічне спостереження, опитування, анкетування, констатувальний етап педагогічного експерименту;
- *методи математичної обробки даних.*

Експериментальна база дослідження. Констатувальний експеримент проводився на базі КЗ «НВК:ЗШ I-III ст. – гімназія №2 Вінницької міської ради». У ході дослідження взяли участь 34 учні третього класу та 16 вчителів початкової школи.

Апробація результатів дослідження відбувалися шляхом виступу на:

- 1) звітній науково-практичній конференції викладачів та студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв імені Валентини Волошиної (ВДПУ імені М.Коцюбинського, 23 квітня 2021);
- 2) V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (ВДПУ імені М.Коцюбинського, листопад 2021).

Наукові публікації з теми дослідження:

1. Солецька О. Театралізована діяльність, як засіб розвитку соціальної компетентності дітей у контексті досвіду країн ЄС та України //Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з

особливими освітніми потребами: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 17-19 листопада 2021 р.) / редкол.: О. П. Демченко, В. І. Імбер, Н. С. Казьмірчук, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Н. А. Олійник, А. В. Хіля ; за заг. ред. О.П.Демченко. – Вінниця, 2021. – Вип. 5. – С. 390-393.

2. Солецька О. Розвиток soft skills молодших школярів засобами театралізованої діяльності //Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції. Івано-Франківськ, 25-26 листопада 2021 р. / редкол.: М.П. Оліяр, Г.В. Білавич, Н.О. Матвеева . – Івано-Франківськ, 2021. – С. 114-116. (див. додаток Є)

Структура дипломної роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Вивчення та аналіз психологічної, педагогічної та методичної літератури, осмислення традиційних та освітніх підходів до практики навчання у сучасній початковій школі та результати анкетування й тестування вчителів-початківців підтвердили актуальність проблеми комунікативної компетентності молодших школярів і виявили недостатню розробленість проблеми на сучасному етапі реформування початкової ланки освіти.

Однією з найважливіших ключових компетентностей є комунікативна, яка передбачає вміння усно й письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також це любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях.

Театралізована діяльність школярів є рушійною силою для розвитку їхнього творчого потенціалу. Це пояснюється, насамперед, синтетичним характером театрального мистецтва, що створює можливості для комплексної дії на емоційно-почуттєву сферу особистості різних видів мистецтва, використання елементів театрального мистецтва у вигляді дитячої театралізованої гри, в якій значною мірою реалізується самовираження особистості, колективним характером театральної творчості, що зумовлює взаємне наповнення всіх учасників театралізованого дійства естетичними емоціями, посилення емоційного впливу, особливою атмосферою театральної творчості, яка супроводжується радістю, натхненням, взаємодопомогою, відчуттям дружби.

Участь дітей у будь-якій театралізованій діяльності примушує їх думати, аналізувати, давати оцінку дійовій особі, партнеру, собі, тобто бути постійно в процесі пізнання, відкривати нове в собі і в навколишньому світі. Театральне мистецтво формує в дітей цілісний погляд на світ, створює можливість не лише для естетичного сприймання, естетичного оцінювання, але, насамперед, естетичної діяльності, що формує творця, активну, ініціативну особистість. У

процесі театральної творчості здійснюється активне залучення школярів як до естетичних, так і до моральних, світоглядних, пізнавальних цінностей.

Недооцінка ролі мистецтва, другорядна роль, яка поки що надається предметам мистецтва, посилюють розрив між масовою школою і високою культурою. В освітніх закладах кожен педагог має усвідомити, що без дитячого театру виховний процес є досить збідненим, бо театр - це школа багатих емоцій і почуттів, школа життя у всіх його проявах - красивого і потворного, комічного і трагічного, школа пізнання і розуміння інших, школа творчості, самореалізації, самоствердження. В освітніх закладах має насамперед утвердитися думка, що театральна творчість - це не формування майбутнього артиста, не тільки дитяча розвага, а важливий навчально-виховний засіб, що ґрунтується на грі, що є потребою особистості у будь-якому віці, навіть дорослому.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження нами було визначено три критерії комунікативної компетентності: мотиваційний, когнітивний та діяльнісний, що тісно взаємопов'язані та визначають високий, середній та низький рівень сформованості комунікативної компетентності молодших школярів.

Одним із завдань дослідження було проведення констатувального експерименту. Констатувальний експеримент проводився на базі КЗ «НВК:ЗШ І-ІІІ ст. – гімназія №2 Вінницької міської ради». У ході дослідження взяли участь 34 учні третього класу та 16 вчителів початкової школи. Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження нами було визначено та охарактеризовано три критерії комунікативної компетентності: мотиваційний, когнітивний та діяльнісний, що тісно взаємопов'язані та визначають рівень сформованості комунікативної компетентності молодших школярів.

На першому етапі констатувального експерименту з метою визначення рівня сформованості комунікативної компетентності молодших школярів, ми використовували такі методики, як виявлення мотивації до дружби дитини з

іншими дітьми - це анкетування на тему «Мотиви вибору друга, також була проведена діагностика «Потреба у спілкуванні» за Є. Ільїним, а також ми досліджували рівень сформованості активного словникового запасу молодших школярів щодо сфери «Я», використовуючи методику «Назви слова». Узагальнені результати усіх методик показали, що у третьокласників рівень сформованості комунікативної компетентності переважно низький та середній, що спонукає вчителів до впровадження інноваційних методів, прийомів та засобів, які суттєво підвищують рівень комунікативної компетентності дітей.

На другому етапі констатувального експерименту з метою вивчення стану досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання нами було проведено анкетування 16 вчителів початкових класів КЗ «НВК:ЗШ I-III ст. – гімназія №2 Вінницької міської ради». Дослідження передбачало виявлення труднощів у формуванні комунікативної компетентності молодших школярів, а також ступінь використання різних видів театралізованої діяльності у своїй професійній діяльності.

Результати анкетування вчителів показали, що

- у молодших школярів переважає середній рівень сформованості комунікативної компетентності. Труднощі, з якими передусім зустрічаються молодші школярі полягають у вмінні чітко лаконічно висловлювати власну позицію, підкріплюючи аргументами. Крім того діти не люблять читати художню літературу. Роблять це виключно за завданням вчителя, а не за власної потреби. В результаті цього низький рівень творчості під час написання творів. Більше половини відсотків учнів бояться самотійно розпочати розмову з новою людиною, очікують з її боку перший крок;

- вчителі використовують у своїй практиці елементи театралізованих ігор, передусім це інсценування та драматизація, а також використовують ляльку, чи ляльку-рукавичку як допоміжний засіб підвищення мотивації молодших школярів до навчальної діяльності;

- у КЗ «НВК:ЗШ I-III ст. – гімназія №2 Вінницької міської ради» нема постійно діючого шкільного театру, але є вчитель початкових класів

Карвацька Інна Станіславівна, вчитель вищої категорії вчитель-методист, яка систематично організовує цікаві театралізовані дійства;

- у середній і старшій школі учні залучаються до театрального гуртка, який організовує вчитель зарубіжної або української літератури, і основна мета якого полягає у підготовці театральної вистави за творами класиків, або сучасних авторів;

- вчителі зазначають, що відчувають потребу у підвищенні власної кваліфікації щодо впровадження елементів театралізованої діяльності у своїй професійній діяльності.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження, можемо констатувати, що у педагогічній діяльності накопичено недостатньо творчого досвіду щодо використання засобів театрального мистецтва, зокрема театралізованої гри, в навчально-виховному процесі початкової школи.

Крім того вивчення передового педагогічного досвіду показало, що, на жаль, у сучасній шкільній системі відсутні уроки театру, на яких учні змогли б познайомитися зі специфікою театрального мистецтва, оволоділи б його мовою через практичну театральну діяльність. У змісті шкільного курсу «Мистецтво» театр представлений недостатньо для художньо-естетичного, творчого та психофізичного розвитку учнів молодшого шкільного віку.

Узагальнивши результати науково-методичної літератури з проблеми дослідження, а також результати констатувального експерименту ми виокремили педагогічні умови, які, на нашу думку, сприятимуть формуванню комунікативної компетентності молодших школярів засобами театралізованої діяльності, зокрема це:

- впровадження на уроках мистецьких і немистецьких дисциплін різних видів, форм, та засобів театралізованої діяльності;

- оптимальне поєднання урочної та позаурочної роботи з театралізованої діяльності, передусім це відвідування різних видів театру, з подальшим детальним обговоренням, включення дітей у ролі як “актора», так і

«глядача-критика» для створення комунікативної ситуації, що дає змогу оцінити себе, інших та підвищує рівень емоційного засвоєння знань, спрямованого на формування мовленнєвої культури на будь-якому навчальному предметі;

- рівень готовності вчителів початкових класів до організації театралізованої діяльності з молодшими школярами;

- організації процесу формування комунікативної компетентності молодших школярів на основі створення «єдиного простору» співтворчості учнів, вчителів та батьків у позашкільній діяльності;

- створення шкільного театру як потужного засобу формування комунікативної компетентності молодших школярів.

В ході формувального експерименту ми розробили програму шкільного гуртка «Дивосвіт», який зорієнтований на розвиток особистості дитини, її неповторної індивідуальності, спрямований на гуманізацію навчально-виховної роботи з дітьми, побудований з урахуванням психологічних та індивідуальних особливостей розвитку вихованців. Новизна програми полягає в тому, що вона спрямована на виховання дитини як артиста, митця, виконавця з позиції театральної "школи переживання", що враховує особистісний досвід дитини і рівень її психофізичного розвитку; кожний блок має свої цілепокладання та індивідуальний підбір форм роботи.

Отже, виконане дипломне дослідження не вичерпує усіх аспектів піднятої проблеми, яка повинна мати продовження у дослідженнях, як теоретичного, так і методичного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anna Khilya, Olena Kolosova, Irina Sarancha, Natala Kazmirchuk Psychological and Pedagogical Readiness of Students for Professional Activities in an Inclusive Environment SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 22 th -23 th, 2020. 363-373.
2. Артемова Л.В. Театралізовані ігри дошкільників. // Л.В. Артемова. – Москва : Просвещение, 1991. – 127 с.
3. Артемова Л.В. Театр і гра / Л. В. Артемова. – К., 2002. – 291 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / настільна книга керівника дошкільного навчального закладу. Частина 5 / упоряд.: Т.В. Панасюк, С.І. Нерянова, А.А. Грищенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 144 с. – С. 5–31.
5. Барановська І.Г. Театр ляльок в початковій школі: навчально-методичний Василькова А.Н. Душа и тело куклы: Природа условности куклы в искусстве XX века: театр, кино, телевидение / А. Василькова. – М.: Аграф, 2003. – 208 с.
6. Барановська І.Г. Українські народні традиції як засіб виховання дітей дошкільного віку // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер.: Педагогічні науки. – Вип. 152. – Кропивницький : КДПУ, 2017. – С.20 – 24.
7. Барановська І.Г. Творчий розвиток молодших школярів засобами театральної діяльності // Zbior raportow naukowych. «Perspektyvy rozwoju badan naukowych w 21 wieku». (27.02.2013 – 28. 02.2013) – Szczecin: Wydawca: Sp. z o. o. «Diamond trading tour», 2013. – 64 str. С. 5 – 9.
8. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного вік у «Українське довкілля» / О.І. Білан; за заг. ред. О.В. Низковської. – 256 с.
9. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн.. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 208 с.

10. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива // Початкова школа. – 2002. – № 5. – С. 5, 6.
11. Богуш А.М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи / А.М. Богуш, Н.І. Луцан. – Київ : Слово, 2008. – 256 с.
12. Божочич Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – Спб., Питер, 2008. – 232 с.
13. Василькова А.Н. Душа и тело куклы: Природа условности куклы в искусстве XX века: театр, кино, телевидение / А. Василькова. – М.: Аграф, 2003. – 208 с.
14. Вікова та педагогічна психологія : Навальний посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін.. – Київ : Просвіта, 2001. – 416 с
15. Веселинка: збірник розваг. книга 1 / авт.-упоряд. Л.В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 256 с.
16. Веселинка: збірник розваг. книга 2 / авт.-упоряд. Л.В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 224 с.
17. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. – Спб.: Союз, 1997. – 234с.
18. Вистави для малят / авт.-упоряд. Г.В. Заренок. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 80 с.
19. Galina Kit, Natalia Kazmirchuk TRAINING LEVELS OF THE PRE-SERVICE ELEMENTARY TEACHERS: UKRAINIAN EXPERIENCE Adult education in the perspective of change: innovations, technologies, forecasts 2021 С. 206-223
20. Гельвецій К.А. О человеке, его умственных способностях и его воспитании // Хрестоматия по истории педагогики. Том I. – Москва, 1936. – 257с
21. Ганин Е.А. Педагогические условия использования современных информационных и коммуникационных технологий для самообразования

будущих учителей [Электронный ресурс] / Е.А. Ганин. - Режим доступа: [Http://ito.edu.ru/2003/VII/VII-0-1673.html](http://ito.edu.ru/2003/VII/VII-0-1673.html).

22. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 251 с.

23. Грайлик. Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі / О.М. Березіна, О.З. Гніровська, Т.А. Линник. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 56 с.

24. Грошовенко О.П. Використання проектної технології у формуванні основ екологічної культури дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / О.П. Грошовенко // Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу / [ред. кол.: Слободинська Т.С. (гол. ред.) та ін.]. – Вінниця : Вінницька міська друкарня, 2017. – Випуск 4(24). – С. 102–108.

25. Деделюк Н.А., Цьось А.В. Традиції фізичного виховання в Київській Русі [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://esnuir.eenu.edu.ua/2723/4/rus.pdf/bitstream/123456789>].

26. Демченко О. Підготовка майбутніх педагогів до використання театральної діяльності в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: європейський контекст. Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 10-11 грудня 2020 р.). Вінниця, 2020. Випуск 3. С. 261–267.

27. Демченко О. Європейські орієнтири у підготовці майбутніх педагогів до використання театру в соціально-виховній роботі. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової

освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С.467-471.

28. Demchenko O., Stakhova I., Davydova M., Larina I., Lyman Y., Strilets S. Preparation of Future Teachers for the Development of Giftedness of Preschool and Primary School Children by Means of Dramatization. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II. May 28-29. 2021. С.165-177.

29. Дитячі ігри та розваги / Упоряд. Г.В. Довженюк, К.М. Луганська. – Київ: Наукова думка, 1991. – 469 с.

30. Дрик О. Драма-феєрія «Лісова пісня» - глибока філософія життя в любові : урок-дослідження з мультимедійною презентацією та елементами театралізації / О. Дрик // Дивослово. – 2013. – № 11. – С. 10–12.

31. Дубина Людмила Григорівна. Використання театральної педагогіки у підготовці майбутніх учителів початкових класів: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. - К., 2004.

32. Ельконін Д.Б. Психологія гри. – Київ : Педагогіка, 1976. – 304 с.

33. Затія-дивоглядія: як зробити ляльковий театр другом кожної дитини / авт.-упоряд.: О.О. Тимофєєва, О.В. Борисенко. – Вид. 2-ге, зі змін. та доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 176 с.: 8 іл.

34. Збірник ігор для дошкільнят / Упорядник Т.Вороніна. – Київ : «Шкільний світ», 2005. – 128 с.

35. Заглада Н. Побут селянської дитини. // Народна культура українців: життєвий цикл людини: вст.-етнол. Дослідж. : у 5 т. Т. 1 : Діти. Дитинство. Дитяча субкультура. Київ :Дуліби, 2008. - 260 с.

36. Інтегровані заняття – як засіб розвитку дошкільника [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://sadiologoped.com/intehrovani-zanyattya-yak-zasib-rozvytku-doshkilnyka.html>

37. Казьмірчук Н. Методичні аспекти підготовки вчителів до театралізованої діяльності зі школярами // Актуальні проблеми формування

творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.). – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. – Вип. 10. – С.491-496.

38. Казьмірчук Н.С., Жовнич О.В., Стахова І.А. Театр природи як засіб формування soft skills в учнів початкових класів. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2020. 61. С.23-30.

39. Казьмірчук Наталя, Василенко Олена. Соціально-виховний потенціал театралізованої діяльності. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. – Вип. 10. – С.497-500.

40. Казьмірчук Н., Яковишина М. Вивчення емоційної культури майбутніх вчителів початкових класів. *New inception*. Чернігів, 2021. №2. С.41 - 49.

41. Калиниченко А.В. Развитие игровой деятельности дошкольников: методическое пособие / А.В. Калиниченко, Ю.В. Микляева, В. Н. Сидоренко. Москва: Айрис-пресс, 2004. – 196с.

42. Каратаєва М.І. Розвиток творчої особистості дошкільника / М.І. Каратаєв. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори – 2006», 2008. – 352с.].

43. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: (У 3 кн., 6 т.). – Факс. вид. – К.: АТ «Обереги», 1994. Т.3 (Весняний цикл); Т.4: (Літній цикл). – 528 с.

44. Кіт Г.Г. Дидактика початкової освіти : практикум / Г.Г. Кіт, О.Б. Петрович, І.В. Карук. – Вінниця : Документ Принт, 2017. – 249 с.

45. Класифікація вікових періодів [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/magistr/classes_stud

46. Комарівська Н. Формування професійних мовленнєвих навичок у майбутніх вихователів дошкільних закладів / Н.Комарівська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Вип. 39. – Вінниця: ТОВ НІЛАН ЛТД, 2013. – С. 184-187.

47. Комаровська О.А. Театр і школа: виховують односторонці: кн. для вчителів та батьків / О.А.Комаровська. –Ніжин: Аспект-Поліграф, 2006. – 92 с.

48. Куфко Н. Театралізовані ігри з дітьми дошкільного віку / Н. Куфко // Бібліотечка вихователя дитячого садка. – 2000. – № 19 – 20. – С. 3.

49. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100–106.

50. Лазаренко Н. І. Тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції.: дис. ... доктора пед. наук : [спец.] 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна, НАПН України. Київ 2020. 571 с.

51. Лазаренко Н. І. Тенденції розвитку та реформування вищої педагогічної освіти: зарубіжний досвід. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / ред. кол.: В. І. Шахов, О. В. Акімова, В. І. Бондар та ін.; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : Твори, 2018. Вип. 56. С. 197-202.

52. Лимар Ю.М., Шпеко А.А. Використання театралізованих вправ для розвитку соціальних навичок молодших школярів //Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної

та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. – Вип. 10. – С.92-95.

53. Лисенко Н.В., Корста Н.В. Педагогіка українського довкілля. У 3-х частинах. – Ч.2 : Навч. посіб. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 360 с.

54. Любчак Л.В. Підготовка майбутніх вихователів до організації театралізованої діяльності дітей дошкільного віку / Л.В.Любчак // Освітній дискурс : збірник наукових праць / голов. ред. О. П. Кивлюк. – Київ : «Видавництво «Гілея», 2018. – Випуск 9 (11-12) : Педагогічні науки. – С. 91-103.

55. Макаренко Л.В. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність / Л.В. Макаренко. – к.: шк. світ, 2008. – 128 с.

56. Макаренко Л.В. Екскурсія до театру / Л.В. Макаренко // Джміль. – 2002. – № 4. – С. 14 – 15.

57. Макаренко Л.В. Вітаю тебе, театре! / Л.В. Макаренко // Джміль. – 2004. – № 2. – С. 10 – 11.

58. Маханева М. Театрализованные занятия в детском саду / М.Д. Маханева. – Москва, 2004. – 208 с.

59. Миропольська Н.Є. Шкільний театр. Учора, сьогодні...завтра? / Н.Є.Миропольська // Театр у школі : кн. [для вчителя]. –Київ: Рад. шк., 1990. – 153 с.

60. Mozgalova, N. G., Baranovska, I. G., Hlazunova, I. K., Mikhalishen, A. V., & Kazmirchuk, N. S. (2021). Methodological foundations of soft skills of musical art teachers in pedagogical institutions of higher education. *Linguistics and Culture Review*, 5(S2), 317-327

61. Наливайко І. Театр у початковій школі: історія розвитку / І. Наливайко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка, No 2(13)'2014. –С. 65–69.

62. Народна лялька – мудрість минулих часів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://etnodim.com.ua/ua/ua-tsikava-informatsiya/161-narodna-lalka/>.

63. Natalia Kazmirchuk, Iryna Baranovska, Nataliia Mozgalova, Olga Shcholokova, Vadym Podorozhnyi [METHODOLOGICAL ASPECTS OF TEACHER TRAINING FOR THEATRICAL ACTIVITIES WITH PUPILS. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I. May 28-29. 2021. С.235-246.](#)

64. Народні перлини для маленької дитини / упоряд. О. Яловська. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 408 с.

65. Олійник А. Нерівність душ –це гірше, ніж майна: урок-диспут з елементами театралізації за романом Ліни Костенко «Маруся Чурай» : укр. літ., 11 кл. / А. Олійник // Українська мова й література в сучасній школі. – 2013. – No 2. –С. 31–33.

66. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / авт.-упоряд. А.П. Бурова. – Вид. 2-ге, зі змін. та доп. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 296 с.

67. Подласый, И.П. Педагогика. Новый курс [Текст] : в 2-х кн. / И.П. Подласый. – М. : Владос, 1999 – . Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.

68. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О.П., Аніщук А.М., Артемова Л.В.; наук. кер. О.Л. Кононко. – Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.

69. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р.М. Борщ, Д.В. Самойлик. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 72 с.

70. Русова С.Ф. Нові методи дошкільного виховання/ Русова С.Ф. – 1927, С.7

71. Сорокіна Н.Ф. Граємо в ляльковий театр / Н.Ф. Сорокіна // Дошкільне виховання. – 2002. – № 6. – С. 61–63.

72. Співпраця з родиною – запорука успіху у вихованні дітей-дошкільнят [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-13138-2.html>

73. Станиславский К. Работа актёра над собой: Дневник ученика. – СПб:Азбука-Артикус, 2017. – 736 с.

74. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // В.О. Сухомлинський Вибрані твори: в 5-ти томах. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.3. – С. 95–98, С. 176 – 185.

75. Сучасні форми взаємодії з батьками [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rokytne-osvita.edukit.kiev.ua/news/id/203>

76. Театр у ДНЗ / укл. О.М. Ворожейкіна . – Х. : Вид. Групи «Основа», 2013. – 191 с. 12-13

77. Тимофеева О.О. Лялькова вистава – чудова забава / О.О. Тимофеева. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 27 с.

78. [Труш](#) Н.В. Народні рухливі ігри в системі засобів фізичного виховання дітей //Педагогічний дискурс, Випуск 13, 2012 с.369-372 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slideshare.net/elena190381/ss-76829867>

79. Українська мозаїка: книга для читання в дошкільному закладі і родинному колі / Упоряд.: Н.І. Вакуленко, Л.В. Гураш, О.П. Долинна, О.В. Низковська. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 512 с

80. Українські народні ігри [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osvita.ua/school/met_hod/upbring/9167/

81. Федорук Н.С. Використання народної іграшки у вихованні дітей дошкільного віку // Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики: Матеріали V Міжнародної електронної науково-практичної конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 14-15 березня 2018 року) / За заг. ред. Т.В. Мартинюк, В.Я. Реді. – Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2018. – 193 с., С. 170 – 172.

82. Ensure quality education for all: Sustainable Development Goal 4; ten targets 2017 [Электронный ресурс] . – Режим доступа: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259784>.

83. Commission staff working document Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on Key Competences for LifeLong Learning SWD/2018/014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0014>.

84. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance.) [Электронный ресурс] . – Режим доступа: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/councilrecommendation-on-key-competences-for-lifelong-learning_enST/9009/2018/INIT

85. Soft skills : academic guide, teaching materials / developers: R.Kalytchak, G.Kharlamova, O.Klimenkova, O.Lutsenko, S.Paschenko, V.Pavlenko, O.Senyk. – Editors: Alfredo, Becky, Alison. – Publisher : Shoo Fly Publishing, 2018. – 316 с.

86. OECD. Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills, OECD Publishing. – Paris, 2015. – 140 с.

